

Artikel bragt i Weekendavisen den 8. juli 2005

TYRKIETS STENEDE VEJ

EU-udvidelse. Tyrkerne skal holdes på reformsporet, samtidig med at EUs befolkninger skal beroliges, lyder opskriften fra Kommissionen. Vil det lykkes?

Af Anne Mette Vestergaard

Da Europakommissionen i sidste uge præsenterede sit forslag til en ramme for de kommende forhandlinger med Tyrkiet, var udvidelseskommisær Olli Rehn en forsigtig mand. Tyrkerne skal holdes på reformsporet, samtidig med at EU's befolkninger skal beroliges, sagde han. Den balancekunst er umådelig svær.

Metoden er den kombination af gulerod og stok, som også blev anvendt i årene op til de central- og østeuropæiske landes medlemskab af EU i 2004. Guleroden er, at Tyrkiet fortsat har et EU-perspektiv. Stokken er præcise adgangskrav, der skal berolige EU-borgerne om, at medlemskab ikke kommer på tale, før de nye lande har gennemført de nødvendige reformer.

De nye lande fandt vejen lang og stenet, mens mange i de gamle lande syntes, at det hele gik for stærkt. Mange steder lykkedes det ikke at få befolkningerne med, og derfor kvitterede de franske og hollandske vælgere med en afvisning af forfatningstraktaten.

Blev der nølet i forhold til de central- og østeuropæiske lande, er det intet at regne i forhold til Tyrkiet. Der er enighed om, at det er i EU's interesse, at Tyrkiet får en europæisk forankring. Men derudover er der splittelse på kryds og tværs af regeringer og politiske partier.

Politikerne i EU har været i en katterpine lige siden EU opgraderede Tyrkiet fra ansøgerland til kandidatland i 1999, og Tyrkiet efterfølgende tog EU på ordet og indførte reformer med stormskridt. Ingen havde vel ventet, at det kunne gå så stærkt. Skulle EU virkelig stå ved en beslutning, der indebar, at Tyrkiet skulle have optagelsesforhandlinger, når Tyrkiet var klar? Ingen ville tage ansvaret for at løbe fra løfterne, men EU-lederne virkede ikke begejstrede, da de på topmødet i december 2004 besluttede, at forhandlingerne kan starte den 3. oktober i år, hvis Tyrkiet forinden de facto har anerkendt Cypern.

Det dobbelte fransk-hollandske nej til forfatningstraktaten har fået skeptikerne til at fejre morgenluft, fordi Tyrkiet var en vigtig del af debatten i begge lande. Rundt omkring i hovedstæderne er den manglende folkelige opbakning til den udvidelse, der allerede har fundet sted, blevet til et argument om, at EU ikke skal gentage denne fejltagelse, når det gælder Tyrkiet. Denne gang kan det ikke gå langsomt nok, og det understreges, at medlemskab allertidligst kommer på tale efter 2013.

Men vælgerne ved, at 10-15 år går hurtigt, og der leges derfor med den tanke, at EU kunne benytte anledningen til at trække løfterne i land. I den nuværende tekst står der, at målet for forhandlingerne er medlemskab, men at resultatet af forhandlingerne ikke kan garanteres på forhånd. Et "privilegeret partnerskab" kunne måske introduceres?

Ikke at nogen ved, hvad det begreb dækker over, men det må jo være mindre end et egentligt medlemskab. Således beroliget kunne der måske lægges låg på den nuværende ubekvemme folkelige debat - og vi ved jo alle, at franskmændene alligevel vil stemme nej til Tyrkisk medlemskab, når de engang får muligheden.

Problemet er blot, at tyrkernes grænse for velvillighed går ved netop det privilegerede partnerskab. Præcis som de central- og østeuropæiske lande har de behov for den ægte vare, nemlig medlemskab, som gulerod for vanskelige reformer.

Tyrkiets holdning til omverdenen har markant ændret sig i løbet af de seneste fem-syv år. Fokus flytter sig gradvist fra den islamiske verden til EU. Det var skelsættende, at det tyrkiske parlament afviste at følge USA i tykt og tyndt i Irak-krigen. For få år tilbage var tyrkerne urokkelige omkring Cypers-problematikken. I dag er regeringen åben for løsninger.

De senere års fremskridt har været imponerende, men der står langt mere på spil end at vedtage og implementere EUs regelsæt. Der skal på flere områder en helt grundlæggende mentalitetsændring til, før Tyrkiet er klar til EU. I den østlige del af Tyrkiet er der lysår mellem kvinders rettigheder og EUs værdier. Selv europæisk-sindene intellektuelle har forsvarsparaderne oppe, hvis det armenske folkedrab bliver bragt på banen.

Den tyrkiske regering ville desuden kunne score nogle point i EU, hvis dens forhandlingsstil var mindre konfrontatorisk, og dens reformvilje stak lidt dybere. Det giver et dårligt indtryk, at reformer gang på gang først gennemføres, når EU sætter hårdt mod hårdt. Hvis reformer ind imellem blev forberedt i god tid, ville den tyrkiske regering tilmed have lettere ved at forklare vanskelige beslutninger til befolkningen.

Et dybfølt ønske om at gå i EUs retning, vil imidlertid få svært ved at slå igennem, så længe der er en gensidig mangel på tillid mellem EU og Tyrkiet. Tyrkiet anklager EU for manglende fair play: EU flytter gang på gang målstolperne og vil i sidste ende måske kun kunne byde på en slags B-medlemskab.

EU på sin side stoler ikke helt på, at tyrkerne nu også vil leve op til de forpligtelser, de løbende vil skulle påtage sig under forhandlingerne. EU svinger derfor med stokken i form af stopklodser og mulige undtagelser for blandt andet arbejdskraftens frie bevægelighed. Derudover søger politikerne i EU at berolige deres vælgere med, at EU til hver en tid vil kunne standse processen, hvis ikke Tyrkiet lever op til EUs krav. Og skulle det en dag ende med tyrkisk A- eller B- medlemskab af EU, så bliver det et helt andet Tyrkiet end det, vi i dag kender.

Anne Mette Vestergaard er europapolitisk chefrådgiver ved Dansk Institut for Internationale Studier